

TÜRKİYE - AB İLİŞKİLERİ

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
AVRUPA BİRLİĞİ BAKANLIĞI

REPUBLIC OF TURKEY
MINISTRY FOR EU AFFAIRS

TÜRKİYE - AB İLİŞKİLERİ

İçindekiler

I. TÜRKİYE-AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİNE GENEL BAKIŞ 1

Her Şey Takvimine Göre İlerliyor, Katma Protokol
İmzalanıyor... 2

AB Yolunda Kararlıyız: Tam Üyelik Başvurusu Yapılıyor... 3

Türkiye Artık Aday Bir Ülke... 4

Müzakereler Başlıyor... 5

II. TÜRKİYE – AB ORTAKLIK KURUMLARI 5

Ortaklık Konseyi 5

Ortaklık Komitesi 7

Alt Komiteler 8

Karma Parlamento Komisyonu 9

Türkiye-AB Karma İstişare Komitesi 10

Gümrük İşbirliği Komitesi 10

Gümrük Birliği Ortak Komitesi 11

Gümrük Birliği tamamlanıyor... 13

Malların Serbest Dolaşımına İlişkin Yükümlülükler 14

Mevzuat Uyumuna İlişkin Yükümlülükler 15

Gümrük Birliği Kararı kapsamında neler yapıldı? 16

Topluluk ticaret politikasına ve üçüncü ülkelerle
yaptığı tercihli ticaret anlaşmalarına uyum 17

Sanayi ürünleri ticaretindeki teknik engellerin kaldırılması 18

Rekabet politikası ve fikri mülkiyet
hukukuna uyum 18

Topluluk gümrük mevzuatına uyum 19

Gümrük Birliğinin Etkileri 19

T.C.

AVRUPA BİRLİĞİ BAKANLIĞI

Adres: Mustafa Kemal Mah. 2082.Cad. No: 4

06800 Bilkent / ANKARA

Telefon: 0 (312) 218 13 00 • Faks: 0 (312) 218 14 64

www.ab.gov.tr

I. TÜRKİYE-AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİNE GENEL BAKIŞ

Türkiye Cumhuriyeti kuruluşundan itibaren çağdaş medeniyetler seviyesine ulaşma yolunda uluslararası konjonktürdeki gelişmeleri yakından takip etmiş ve OECD, NATO gibi uluslararası örgütlenmelerin etkin bir üyesi olmuştur. Bu doğrultuda, insanlık tarihinin en büyük barış projesi olarak nitelendirilen Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun (AET) 1957 yılında kurulmasından kısa bir süre sonra Türkiye, 31 Temmuz 1959'da Topluluğa ortaklık başvurusunda bulunmuştur. Türkiye adına bu başvuruyu, dönemin Demokrat Parti lideri ve Başbakanı Adnan Menderes yapmıştır. Menderes, bu başvuruyla, Türkiye'nin Avrupa'ya ilk adımı attığını ifade etmiştir.

Avrupa Birliği ile Ortaklık Kuruluyor: Ankara Anlaşması

AET Bakanlar Konseyi, Türkiye'nin yapmış olduğu başvuruyu kabul ederek üyelik koşulları gerçekleşinceye kadar geçerli olacak bir ortaklık anlaşması imzalanmasını önermiştir. Söz konusu Anlaşma 12 Eylül 1963 tarihinde imzalanmış ve 1 Aralık 1964 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Ankara Anlaşması, Türkiye ile Avrupa Birliği ilişkilerinin hukuki temelini oluşturmaktadır. Anlaşma'ya imza atan dönemin Başbakanı İsmet İnönü, Avrupa Birliği'ni, "Beşeriyet tarihi boyunca insan zekâsının vücuda getirdiği en cesur eser" olarak tanımlamıştır.

Ankara Anlaşması'nın 2. maddesinde Anlaşma'nın amacı şöyle belirtilmektedir:

"Türkiye ekonomisinin hızlı kalkınmasını ve Türk halkının istihdam düzeyinin ve yaşam

koşullarının yükseltilmesini sağlama gereğini göz önünde bulundurarak, taraflar arasındaki ticari ve ekonomik ilişkileri aralıksız ve dengeli olarak güçlendirmeyi özendirir.”

Ankara Anlaşması'nın 28. maddesi ise Türkiye'nin üyeliğini düzenlemektedir:

“Anlaşma'nın işleyişi, Topluluğu kuran Antlaşma'dan doğan yükümlülüklerin tümünün Türkiye'ce üstlenilebileceğini gösterdiğinde, Akit Taraflar, Türkiye'nin Topluluğa katılması olanağını incelerler.”

Bu maddeden açıkça anlaşılmaktadır ki, “Türkiye-AET ortaklık ilişkisinin nihai hedefi Türkiye'nin Topluluğa tam üyeliğidir.”

Ankara Anlaşması, Türkiye'nin AET'ye entegrasyonu için hazırlık dönemi, geçiş dönemi ve nihai dönem olmak üzere üç devre öngörmüştür. İlk dönem, Anlaşma'nın yürürlüğe girdiği 1 Aralık 1964 tarihi itibarıyla başlamıştır. Taraflar arasındaki ekonomik farklılıkları azaltmaya yönelik ‘Hazırlık Dönemi’ olarak belirlenen bu dönemde, Türkiye herhangi bir yükümlülük üstlenmemiştir.

Tesis edilen ortaklık ilişkisinin işleyişine yönelik olarak iki taraf arasında bazı kurumlar oluşturulmuştur. Bunlar arasında en üst düzey karar alma organı ise Ortaklık Konseyi'dir (Bkz. II. Türkiye – AB Ortaklık Kurumları)

Her Şey Takvimine Göre İlerliyor, Katma Protokol İmzalanıyor...

13 Kasım 1970 tarihinde imzalanan ve 1973 yılında yürürlüğe giren Katma Protokol ile birlikte, Ankara Anlaşması'nda öngörülen hazırlık dönemi sona ermiş ve “Geçiş Dönemi”ne ilişkin koşullar belirlenmiştir. Bu dönemde taraflar arasında sanayi ürünleri, tarım ürünleri

ve kişilerin serbest dolaşımının sağlanması ile Gümrük Birliği'nin tamamlanması öngörülmüştür.

1971 yılı itibarıyla, Katma Protokol çerçevesinde, Topluluk, bazı petrol ve tekstil ürünleri dışında Türkiye'den ithal ettiği tüm sanayi mallarına uyguladığı gümrük vergileri ve miktar kısıtlamalarını tek taraflı olarak sıfırlamıştır. Buna karşılık, Türkiye'nin AB kaynaklı sanayi ürünlerinde gümrük vergilerini tedricen sıfırlaması öngörülmüş ve böylece Gümrük Birliği'nin fiilen yürürlüğe girmesi için 22 yıllık bir süre tanınmıştır.

Türkiye-AB ilişkileri, 1970'li yılların başından 1980'lerin ikinci yarısına kadar, siyasi ve ekonomik nedenlerden dolayı istikrarsız bir seyir izlemiştir. 12 Eylül 1980 askeri darbesinin ardından ilişkiler resmen askıya alınmıştır.

AB Yolunda Kararlıyız: Tam Üyelik Başvurusu Yapılıyor...

1983 yılında Türkiye'de sivil idarenin yeniden kurulması ve 1984 yılından itibaren Türkiye'nin ithal ikameci politikaları hızla terk etmesi ile beraber, Türkiye'nin dışı açılma süreci başlamıştır. Böylece 12 Eylül 1980 tarihinden itibaren dondurulmuş bulunan Türkiye-AET ilişkilerinin canlandırılması süreci başlamıştır.

Türkiye, 14 Nisan 1987 tarihinde, Ankara Anlaşması'nda öngörülen dönemlerin tamamlanmasını beklemeden, üyelik başvurusunda bulunmuştur. Komisyon, bu başvuru ile ilgili görüşünü 18 Aralık 1989'da açıklamış ve kendi iç bütünleşmesini tamamlamadan Topluluğun yeni bir üyeyi kabul edemeyeceğini belirtmiştir. Ayrıca, Türkiye'nin, Topluluğa katılmaya ehil olmakla birlikte, ekonomik, sosyal ve siyasal alanda gelişmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bu nedenle, üyelik müzakerelerinin açılması için bir tarih belirlenmemesi ve Ortaklık Anlaşması çerçevesinde ilişkilerin geliştirilmesi önerilmiştir.

Bu öneri Türkiye tarafından da olumlu değerlendirilmiş ve Gümrük Birliği'nin Katma Protokol'de öngörüldüğü şekilde 1995 yılında tamamlanması için gerekli hazırlıklara başlanmıştır. İki yıl süren müzakereler sonunda 5 Mart 1995 tarihinde yapılan Ortaklık Konseyi toplantısında alınan karar uyarınca Türkiye ile AB arasındaki Gümrük Birliği 1 Ocak 1996 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Böylece, Türkiye-AB Ortaklık İlişkinin "Son Dönem"ine geçilmiştir (Bkz. III. Gümrük Birliği).

Gümrük Birliği, Türkiye'nin Avrupa Birliği ile bütünleşme hedefine yönelik ortaklık ilişkisinin en önemli aşamalarından biridir ve Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerine ayrı bir boyut kazandırmıştır.

Türkiye Artık Aday Bir Ülke...

Türkiye-AB ilişkilerinin dönüm noktası, 10-11 Aralık 1999 tarihlerinde Helsinki'de yapılan AB Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi'dir. Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'nin adaylığı resmen onaylanmış ve diğer aday ülkelerle eşit konumda olacağı açık ve kesin bir dille ifade edilmiştir.

Helsinki Zirvesi'nde, diğer aday ülkeler için olduğu gibi Türkiye için de Katılım Ortaklığı Belgesi hazırlanmasına karar verilmiştir.

Türkiye için hazırlanan ilk Katılım Ortaklığı Belgesi 8 Mart 2001 tarihinde AB Konseyi tarafından onaylanmıştır. Katılım Ortaklığı Belgesi'nde yer alan önceliklerin hayata geçirilmesine yönelik program ve takvimimizi içeren Ulusal Program, 19 Mart 2001 tarihinde Hükümetimiz tarafından onaylanarak Avrupa Komisyonu'na 26 Mart 2001 tarihinde tevdi edilmiştir. Katılım Ortaklığı Belgesi Avrupa Birliği tarafından, 2003, 2005, 2006 ve 2008 yıllarında tekrar gözden geçirilmiştir. Ulusal Program ise, 2003, 2005 ve 2008 yıllarında güncelleştirilmiştir.

Avrupa Birliği'ne üyelik yolunda kararlılığını her fırsatta ortaya koyan siyasi irade, reform çabalarına da ivme

kazandırmıştır. Böylece, müzakerelerin açılması için ön şart olan siyasi kriterlerin karşılanmasına yönelik uyum yasası paketleri yoğun bir şekilde Meclisten geçirilmiştir. Temel hak ve özgürlüklerin kapsamını genişleten, demokrasi, hukukun üstünlüğü, düşünce, ifade özgürlüğü ve insan hakları gibi alanlarda mevcut düzenlemeleri güçlendiren ve güvence altına alan reformlara devam edilmiştir. Bu çerçevede 2002-2004 yılları arasında 8 Uyum Paketi, 2001 ve 2004 yıllarında da 2 Anayasa Paketi Meclisten geçirilmiştir.

17 Aralık 2004 tarihli Brüksel Zirvesi'nde, AB-Türkiye ilişkilerinde bir dönüm noktası daha yaşanmış ve Zirve'de Türkiye'nin siyasi kriterleri yeteri ölçüde karşıladığı belirtilerek 3 Ekim 2005'te müzakerelere başlanması kararı alınmıştır.

Müzakereler Başlıyor...

3 Ekim 2005 tarihinde Lüksemburg'da yapılan Hükümetlerarası Konferans ile Türkiye resmen AB'ye katılım müzakerelerine başlamıştır. Yine aynı gün bir basın toplantısı düzenlenerek Türkiye için Müzakere Çerçeve Belgesi yayımlanmıştır. Böylece, Türkiye ile AB arasındaki inişli çıkışlı ilişki, çok önemli bir dönüm noktasını aşarak yepyeni bir sürece girmiştir.

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Katılım Müzakereleri ile ilgili detaylı bilgi 7 No'lu "Katılım Sürecinde Müzakere Fasılları" kitapçığında verilmektedir.

II. TÜRKİYE – AB ORTAKLIK KURUMLARI

Ortaklık Konseyi

Türkiye ile o zamanki ismiyle Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) arasında gümrük birliği temeline dayanan bir ortaklık ilişkisinin kurulması amacıyla Ankara Anlaşması

imzalanmıştır. Ankara Anlaşması'yla belirlenen amaçlara ulaşılmasını sağlamak ve bu ortaklık ilişkisinin uygulanmasına ve geliştirilmesine yönelik her türlü düzenlemeyi yapmak üzere temel karar organı olarak bir Ortaklık Konseyi oluşturulmuştur.

Ortaklık Konseyi bu görevine ek olarak Anlaşma'nın amaçlarının gerçekleştirilmesi için yararlı tavsiyelerde bulunabilir, ortaklık rejiminde elde edilen sonuçları dönemsel olarak inceleyebilir. Ayrıca ortaklık rejiminin gerçekleşmesi yolunda, Anlaşma amaçlarından birine ulaşmak için, Anlaşma taraflarının bir ortak davranışı gerekli görüldüğü takdirde, bunun için gerekli yetki Anlaşma'da öngörülme bile Ortaklık Konseyi uygun kararları alabilir.

Ortaklık Konseyi, ilişkilerdeki uyuşmazlıkların çözümü bakımından da Ankara Anlaşması'nda yetkili kılınmıştır. Anlaşma'nın taraflarınca önüne getirilen ve Anlaşma'nın uygulanması ve yorumu ile ilgili olarak Türkiye'yi, AB'yi veya AB üyesi bir devleti ilgilendiren her uyuşmazlık hakkında Ortaklık Konseyi kendisi karar verebilir veya uyuşmazlığı AB Adalet Divanı (ABAD) veya başka bir yargı merciine götürmeyi kararlaştırabilir. Ortaklık Konseyi, görevlerinde

kendisine yardımcı olabilecek ve özellikle Anlaşma'nın iyi yürütülmesi için gerekli işbirliğini sağlayacak komiteleri kurabilir. Konsey, Türkiye-AB Karma Parlamento Komisyonu'na her yıl faaliyet raporu sunar. Sayılan görevlerinden de anlaşılacağı üzere, Türkiye-AB ortaklığının en önemli organı olan Ortaklık Konseyi'nin etkin biçimde işlemesi, ortaklık ilişkilerinin geliştirilmesinde son derece önemlidir.

Ortaklık Konseyi, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'ni temsil eden üyeler, AB üyesi devletlerin hükümetlerini temsil eden üyeler ve Konsey ve Avrupa Komisyonu'ndan katılan üyelerden oluşmaktadır. Bu çerçevede Ortaklık Konseyi'nde, AB tarafından Konsey Dönem Başkanı üye devletin Dışişleri Bakanı ile Komisyonun Genişlemeden Sorumlu Üyesi ve Türkiye'den de Dışişleri Bakanı ile Avrupa Birliği Bakanı ve Başmüzakereci bir araya gelmektedir. Ortaklık Konseyi kendi İç Tüzüğü uyarınca, en az altı ayda bir Bakanlar düzeyinde toplanmakta ve dönem başkanlığı altı aylık sürelerle, bir AB temsilcisi ve bir Türk temsilci tarafından sırayla yapılmaktadır.

Ortaklık Konseyi'nde Türkiye'nin bir oyu ve AB tarafının bir oyu vardır. Kararlar oybirliği ile alınır. Ortaklık Konseyi'nde, her iki tarafın olumlu oyu olmadan hiçbir kararın alınmasına imkan yoktur.

Ortaklık Komitesi

Ortaklık Konseyi tarafından, görevlerini düzenli ve sürekli biçimde yerine getirmesini sağlamak hususunda kendisine yardımcı olmak üzere bir Ortaklık Komitesi kurulmuştur. Uzun aralıklarla toplanan Ortaklık Konseyi'nin toplanmadığı dönemlerde ilişkilerin devamlılığı Ortaklık Komitesi bünyesindeki temaslara yürütülmektedir.

Ortaklık Komitesi'nin görevi, görevlerini yerine getirirken Ortaklık Konseyi'ne yardımcı olmak, ilgili konuları karara

sunmak üzere hazır hale getirerek Ortaklık Konseyi'nin gündemini hazırlamak, Ortaklık Konseyi'nin vereceği talimatlara uygun olarak, ortaklık ilişkisiyle ilgili teknik sorunlar üzerinde incelemeler yapmak ve genel olarak, Anlaşma'nın iyi işleyişi için gerekli olan işbirliğinin devamlılığını sağlamaktır. Ortaklık Komitesi'nin karar alma yetkisi bulunmamaktadır.

Konsey, Avrupa Komisyonu ve üye devlet temsilcileri ile Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti temsilcilerinden oluşan Ortaklık Komitesi, bürokratlar düzeyinde toplanmaktadır. Ortaklık Komitesi'nin Başkanlığı ve sekretaryasına ilişkin usul, Ortaklık Konseyi'ninki ile aynıdır.

Alt Komiteler

10-11 Aralık 1999 tarihlerinde gerçekleşen Helsinki Zirvesi'nde Komisyon'dan, Türkiye için bir Katılım Ortaklığı oluşturması ve uygun izleme mekanizmalarını kurması istenmiştir. Ayrıca, Komisyon, "Topluluk müktesebatının analitik incelemesi" için hazırlığa davet edilmiştir.

Türkiye-AT Ortaklık Konseyi'nde alınan 11 Nisan 2000 tarihli 3/2000 sayılı karar uyarınca, AB müktesebatının analitik incelemesini gerçekleştirmek üzere 8 alt komite kurulmuştur.

1. Tarım ve Balıkçılık
2. İç Pazar ve Rekabet
3. Ticaret, Sanayi ve AKÇT Ürünleri
4. Ekonomik ve Parasal Konular, Sermaye Hareketleri ve İstatistik
5. Teknolojik Yenilik, Eğitim ve Araştırma Programları
6. Ulaştırma, Çevre, Enerji ve Trans-Avrupa Şebekeleri
7. Bölgesel Kalkınma, İstihdam ve Sosyal Politika
8. Gümrükler, Vergilendirme, Uyuşturucu ve Kara Para Akınmasının Önlenmesi

Ortaklık Komitesi'nin yetkisi altında çalışan ve her toplantıdan sonra Ortaklık Komitesi'ne rapor sunan alt komitelerin karar alma gücü yoktur. Alt komiteler, belirlenen alanlarda, Ortaklık Anlaşması'nın uygulanmasını ve Katılım Ortaklığı Belgesi'nin önceliklerini tartışır. Özellikle, yasal uyum, uygulama ve yürütme (enforcement) ile ilgili ilerlemeyi değerlendirir. Alt komiteler, belirlenen sektörlerdeki ortaya çıkabilecek her sorunu gözden geçirir ve atılabilecek olası adımlara ilişkin önerilerde bulunur.

Bu alt komiteler, Türkiye'nin müzakere sürecinde de önemli bir işlevi yerine getirmiştir. Ön tarama sürecini yönlendiren 8 alt komitenin toplantıları, Katılım Ortaklığı Belgesi ve Ulusal Program öncelikleri çerçevesinde, Türk mevzuatının AB müktesebatı ile uyumlaştırılması çalışmalarının, kaydedilen gelişmelerin ve önümüzdeki dönemde gerçekleştirilmesi planlanan faaliyetlerin Türk tarafınca kapsamlı olarak anlatılmasına da imkan verir.

8 alt komitenin koordinasyonu Avrupa Birliği Bakanlığı tarafından sağlanmaktadır. Genelde yılda 1-2 defa yapılan toplantılara, Türkiye'den ilgili kamu kurum ve kuruluşlardaki sektör uzmanları, AB tarafından ise Komisyon'un ilgili sektör uzmanları katılır.

Alt Komiteler bağlamında sürdürülen çalışmalar esasen kamuoyunda fazla yankı bulmamakla birlikte, AB müktesebatına uyum sürecimizde önemli bir işlev görmektedir. Alt Komite çalışmaları aynı zamanda kurumlarımızın ilk elden AB müktesebatı hakkında doğru bilgi sahibi olmalarını, Avrupa Komisyonu'ndaki muhataplarını tanıma imkanını ve konuların takibi açısından doğrudan iletişim kanallarının tesisini sağlar.

Karma Parlamento Komisyonu

Karma Parlamento Komisyonu (KPK), Ortaklık Konseyi

tarafından, Avrupa Parlamentosu ve Türkiye Büyük Millet Meclisi arasında Ankara Anlaşması çerçevesinde geliştirilen işbirliği ve temasları kolaylaştırmak ve AB-Türkiye ilişkilerini siyasi yönden incelemek amacıyla kurulmuştur. KPK, TBMM'nin ve Avrupa Parlamentosu'nun eşit sayıda temsilcisinden oluşur.

KPK; Ortaklık Anlaşması'nın uygulanması çerçevesinde danışma ve demokratik denetim görevini yerine getirir. Ortaklık Konseyi'nin kendisine sunduğu yıllık faaliyet raporunu inceler. Ayrıca TBMM ve Avrupa Parlamentosu tarafından verilen yetki dahilinde her meseleyi inceleyebilir. TBMM'ye ve Avrupa Parlamentosu'na tavsiye kararları sunabilir.

Türkiye-AB Karma İstişare Komitesi

Karma İstişare Komitesi, Türkiye ile AB arasındaki işbirliğinin güçlendirilmesi ve sosyal ve ekonomik diyalogun kurumsallaşması amacıyla oluşturulmuştur.

Yılda iki kez toplanan Karma İstişare Komitesi, iki yıllık süreler ile seçilen, AB Ekonomik ve Sosyal Komitesi'nden ve Türkiye'nin çeşitli ekonomik ve toplumsal çıkar gruplarını temsil eden eşit sayıda üyeden oluşur.

Karma İstişare Komitesi'nin görevi, AB ile Türkiye arasında karşılıklı anlayış ve bilgilendirme seviyesini yükseltmek ve iki tarafın yarar sağlayacağı fırsatları artırmaktır. Bu kapsamda Karma İstişare Komitesi, Ortaklık Konseyi'ne sunmak amacıyla görüş hazırlar. Bağlayıcı olmayan bu görüşler Karma İstişare Komitesi'nin Türk ve AB delegasyonu üyelerinin ayrı ayrı oy çokluğu ile alınır.

Gümrük İşbirliği Komitesi

Gümrük İşbirliği Komitesi, Ortaklık Konseyi tarafından Ortaklık Komitesi'ne bağlı olarak kurulan teknik bir komitedir.

Üye devletlerin gümrük uzmanları, Avrupa Komisyonu birimlerinin gümrük sorunları ile ilgili memurları ile Türk gümrük uzmanlarından oluşan Gümrük İşbirliği Komitesi'nin karar alma yetkisi bulunmaz. Gümrük İşbirliği Komitesi; Ankara Anlaşması'nın gümrüklerle ilgili hükümlerinin doğru ve yeknesak bir şekilde uygulanması amacıyla Anlaşma tarafları arasında idari işbirliğini sağlamak ve Ortaklık Komitesi'nin gümrük alanında kendisine vereceği her türlü diğer görevi yürütmekle yükümlüdür.

Gümrük İşbirliği Komitesi bütün çalışmaları hakkında Ortaklık Komitesi'ni düzenli olarak bilgilendirir ve toplantı gündemini önceden Ortaklık Konseyi aracılığıyla Ortaklık Komitesi'ne gönderir.

Gümrük İşbirliği Komitesi, Gümrük Birliği'nin tamamlanması sürecinde gümrüklerle ilgili teknik hususları ele alarak Ortaklık Konseyi'ne önemli ölçüde yardım sağlamış, Gümrük Birliği'nin tamamlanmasından sonra ise görev alanı çerçevesinde karşılaşılan teknik sorunların ele alınıp çözümler aranmasında önemli rol oynamıştır.

Gümrük Birliği Ortak Komitesi

Türkiye ile AB arasında kurulan Gümrük Birliği'nin uygulama koşullarının düzenlendiği 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı uyarınca, Gümrük Birliği'nin işleyişiyle doğrudan ilgili olan alanlarda (ortak ticaret politikası, ortak rekabet politikası, gümrük mevzuatı vb.) Türk mevzuatının AB mevzuatıyla sürekli uyumlaştırılması ilkesi kabul edildi ve bu ilkeyi hayata geçirmek için Gümrük Birliği Ortak Komitesi adında yeni bir organ kuruldu.

Başlıca ilgi alanı teknik konular olan Komite; bilgi ve görüş alışverişini yürütür, Ortaklık Konseyi'ne tavsiye kararları hazırlar, Gümrük Birliği'nin düzgün işlemesini sağlamak amacıyla görüş bildirir, kendi iç tüzüğünü hazırlar ve görevlerini yerine getirmede kendisine yardımcı olacak

alt komiteler veya çalışma grupları kurabilir. Örneğin Gümrük Birliği Ortak Komitesi altında “Teknik Mevzuat Uyum Alt Komitesi” oluşturulmuştur.

Gümrük Birliği Ortak Komitesi; Anlaşma taraflarının temsilcilerinden meydana gelir. Bürokratik düzeyde toplanır. Başkanlık, altı aylık sürelerle, dönüşümlü olarak Türkiye ve AB’yi temsilen Avrupa Komisyonu tarafından yürütülür. Görevlerini yerine getirmek için düzenli olarak toplanan Komite bunun dışında, İç Tüzüğüne uygun olarak Başkanın inisiyatifi veya taraflardan birinin talebi üzerine de toplanır. Ancak uygulamada, Gümrük Birliği Ortak Komitesi yılda bir veya iki defa toplanmaktadır.

III. TÜRKİYE- AB GÜMRÜK BİRLİĞİ

Türkiye ile AB arasında 1996 yılından itibaren yürürlüğe giren Gümrük Birliği’nin hukuki temelleri Ankara Anlaşması ve Katma Protokol’e dayanmaktadır. Önceki bölümlerde açıklandığı üzere, Türkiye Katma Protokol’de öngörülen takvim çerçevesinde gümrük vergisi indirimlerini 1976 yılına kadar yerine getirmiş, Türkiye ile Topluluk arasındaki ilişkilerin siyasi ve ekonomik sebeplerle kesintiye uğraması sonucu 1976 yılından sonraki gümrük vergisi indirimleri ertelenmiştir.

Türkiye’nin Nisan 1987’de yaptığı tam üyelik başvurusu Türkiye-Topluluk ilişkilerini yeniden başlatmış, Türkiye’nin başvurusu kabul edilmemekle birlikte ilişkilerin güçlendirilmesi için hazırlanan İşbirliği Programı’nda “Gümrük Birliği” öngörülen işbirliği alanlarının başında yer almış ve sonuç olarak Gümrük Birliği’nin tamamlanmasına yönelik çalışmalara hız verilmiştir.

1 Türkiye’nin Katma Protokol’ün 60.maddesi çerçevesinde yaptığı başvuru ile yaklaşık 10 yıllık bir süreyi kapsayan dönem boyunca ilişkiler kesintiye uğramıştır.

Gümrük Birliği tamamlanıyor...

Ortaklık Konseyi’nin 6 Mart 1995 tarihinde yapılan 36. toplantısında alınan “Gümrük Birliği Kararı” Gümrük Birliği’nin son döneminin uygulamaya konulmasına ilişkin koşulları belirlemektedir. Böylece, Katma Protokol’de öngörülen 22 yıllık Geçiş Dönemi, 1.1.1996 tarihi itibarıyla son bulmuş ve Türkiye’nin AB’ye katılımı yolunda “Son Dönem”e girilmiştir.

1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı Türkiye’ye Ankara Anlaşması’nda tanımlanmış olan klasik gümrük birliği’nin ötesinde yükümlülükler getirmiştir.

Anlaşma’nın 10. Maddesi gereği; Üye Devletlerle Türkiye arasında, ithalatta olduğu gibi ihracattada gümrük vergileri ve eş etkili resim ve harçlar, miktar kısıtlamaları ile milli üretime Anlaşma’nın hedeflerine aykırı bir koruma sağlamayı gözetken eşit etkili başka her türlü tedbir yasaklanır ve buna ilave olarak Türkiye üçüncü ülkelerle ilişkilerinde Topluluğun Ortak Gümrük Tarifesi’ni kabul eder ve Toplulukça dış ticaret konusunda uygulanan sair mevzuata da yaklaşmayı taahhüt eder.

1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı’nda ise Gümrük Birliği’nin sadece gümrük vergileri ve eş etkili vergilerin kaldırılması ve Topluluğun üçüncü ülkelere uyguladığı ortak gümrük tarifesine (OGT) uyum sağlanması değil,

aynı zamanda bir tarafın diğer taraf üzerinde haksız rekabet avantajı sağlamasına neden olabilecek tüm bozucu mekanizmaların kaldırılması anlamına geldiği anlayışı mevcuttur. Bu anlayış Türkiye açısından, rekabet kuralları, devlet yardımları, ticari tekeller, fikri ve sınai mülkiyet hakları alanındaki ve ortak ticaret politikası alanındaki Topluluk mevzuatına uyum yükümlülüklerini beraberinde getirmiştir.

Kısaca, sadece malların serbest dolaşımına ilişkin değil, aynı zamanda rekabet kuralları, devlet yardımları, fikri ve sınai mülkiyet hakları gibi alanlarda da Topluluk mevzuatına uyum yükümlülüğü doğmuştur.

1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı'nda şu kısımlara yer verilmiştir:

- Malların Serbest Dolaşımı ve Ticaret Politikası
- Tarım Ürünleri
- Gümrük Hükümleri
- Yasaların Yakınlaştırılması
- Kurumsal Hükümler
- Genel ve Son Hükümler

Türkiye'nin Karar hükümlerine göre yükümlülükleri iki başlık altında toplanabilir:

Malların Serbest Dolaşımına İlişkin Yükümlülükler

Türkiye-AT Gümrük Birliği "serbest dolaşım" statüsünü haiz sanayi ürünleri ile işlenmiş tarım ürünleri ile sınırlıdır. Tarım ürünlerine ortaklık konseyi kararları, kömür ve çelik ürünlerine ise ayrı bir anlaşma kapsamında "menşe" esasına dayalı tercihli rejim uygulanmaktadır.

Serbest dolaşım prensibine göre, Türkiye'de ve Topluluk'ta elde edilen ürünler ile üçüncü ülke çıkışı olup Türkiye veya Topluluk'ta ithal işlemleri tamamlanmış,

gerekli gümrük vergi ve resimleri tahsil edilmiş, bu vergi ve resimleri tam veya kısmi bir iadedden yararlanmamış ürünler gümrük birliği gümrük bölgesi (Topluluk + Türkiye) içerisinde serbest dolaşımında sayılmaktadır.

Böylece, "serbest dolaşım prensibi"ne dayalı Gümrük Birliği'nin işleyebilmesi için Türkiye'nin yerine getirmesi gereken yükümlülükler şöyle sıralanmıştır:

- Türkiye 12 ve 22 yıllık listelerde bulunan eşyanın Topluluk'tan ithalatında uyguladığı gümrük vergisi ve eş etkili vergileri 31 Aralık 1995 tarihi itibarıyla kaldıracaktır.
- Üçüncü ülke kaynaklı eşyaya uygulanmakta olan gümrük vergisi ve eş etkili vergilerde 31 Aralık 1995 tarihinde Topluluğun Ortak Gümrük Tarifesi'ne (OGT) uyum sağlanacaktır.²
- İşlenmiş tarım ürünleri ticaretinde, Topluluk'ta uygulanan sistem getirilerek, Karar'ın 1 No'lu ekinde sayılan bu ürünlerin sanayi ve tarım payları tespit edilerek, toplam korumanın sanayi payına tekbül eden kısmının Topluluğa karşı sıfırlanması öngörülmüştür.
- Her iki taraf, ithalat ve ihracatta uyguladıkları miktar kısıtlamalarını kaldıracaklardır. Ancak, Türk tekstil ürünlerine uygulanan miktar kısıtlamalarının kaldırılması Türkiye'nin Topluluğun bu konuda uyguladığı mevzuata uyum sağlaması koşuluna bağlanmıştır.
- Karar'ın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 5 yıl içerisinde Türkiye ticarete teknik engellerin kaldırılması konusundaki Topluluk araçlarını benimseyecektir.

Mevzuat Uyumuna İlişkin Yükümlülükler

1/95 sayılı Karar'ın 8. maddesi gereği; Türkiye, Karar'ın

² Ancak 2/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı ekinde sayılan hassas ürünler için OGT'ye uyum 2001 yılı başında yapılacak %50 oranındaki indirimle gerçekleşecektir.

yürürlüğe girdiği tarihten itibaren beş yıl içinde, ticaretin önündeki teknik engellerin kaldırılması konusundaki Topluluk müktesebatını iç hukuk sistemine dahil edecektir.

Söz konusu müktesebat listesi daha sonra 2/97 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı ile tespit edilmiş ve yaygınca bilinen teknik mevzuat uyumu çalışmaları bu vesileyle başlamıştır.

1/95 sayılı Karar'ın 54.maddesi ise, Gümrük Birliği'nin işleyişi ile doğrudan ilgili alanlardaki Türk mevzuatının mümkün olduğunca Topluluk mevzuatı ile uyumlaştırılmasını öngörmektedir. Söz konusu maddenin ikinci paragrafında, Gümrük Birliği'nin işleyişi ile doğrudan ilgili alanlar şöyle sıralanmaktadır:

Topluluk ticaret politikası ve üçüncü ülkelerle yaptığı tercihli ticaret anlaşmaları,

- Sanayi ürünleri ticaretindeki teknik engellerin kaldırılmasına ilişkin mevzuat,
- Rekabet politikası,
- Fikri ve sınai mülkiyet haklarına ilişkin mevzuat,
- Gümrük mevzuatı.

Gümrük Birliği Kararı kapsamında neler yapıldı?

1 Ocak 1996'da itibaren Taraflar arasındaki gümrük vergilerinin sanayi malları için sıfırlanmasına ve ülkemizin üçüncü ülkelere AB'nin Ortak Gümrük Tarifelerini uygulamasına başlanmış ve bu alandaki bazı istisnalar da takip eden süreçte ortadan kaldırılmış, işlenmiş tarım ürünleri için ise sanayi payı sıfırlanmıştır.

Ayrıca, 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı gereğince dış ticaret rejimimiz büyük ölçüde AB ile uyumlu hale getirilmiştir. Bu çerçevede, malların serbest dolaşımı ile ortak ticaret politikasına ilişkin düzenlemelerin yanı sıra teknik mevzuat, fikri ve sınai mülkiyetin korunması, devlet yardımları, ticari nitelikli devlet tekelleri ve rekabet hukuku

alanlarındaki AB mevzuatı, ülkemizin ihtiyaçları da dikkate alınarak dış ticaret rejimimize yansıtılmaktadır.

Başlıklar altında Türkiye'nin üstlendiği yükümlülükler çerçevesinde yapılanları şöyle özetleyebiliriz:

Topluluk ticaret politikasına ve üçüncü ülkelerle yaptığı tercihli ticaret anlaşmalarına uyum

1/95 sayılı Gümrük Birliği Kararı'nın 12.maddesi uyarınca Türkiye, 1 Ocak 1996 tarihinden itibaren Topluluğun ithalatta ortak kurallar, belirli üçüncü ülkelere yapılacak ithalatta ortak kurallar, miktar kısıtlamalarının idaresi, haksız ticari uygulamalara karşı önlemler, ihracatta ortak kurallar, ihracatta kota ve tarife kontenjanı belirlenmesi ve idaresi tekstil ve hazır giyim sektöründe üçüncü ülkelere karşı uygulanan miktar kısıtlamaları, dahilinde ve hariçte işleme rejimlerine ilişkin kurallarına uyum sağlamıştır.

1/95 sayılı Karar'ın 16.maddesi uyarınca Türkiye, Ortak Ticaret Politikasına uyum amaçlı olarak AB'nin çeşitli ülkelerle yaptığı Serbest Ticaret Anlaşmalarına (STA'lar) benzer anlaşmalar yapmaya başlamıştır. Bu çerçevede, 1996 yılından beri AB'nin üçüncü ülkelere uyguladığı tercihli rejimlerinden olan tercihli ticaret anlaşmalarına benzer anlaşmaları üçüncü ülkelerle karşılıklı yarar esasına dayalı olarak müzakere edilmektedir.

Hâlihazırda, AB üyelikleri nedeniyle STA'ları feshedilen 10 adet Merkezi ve Doğu Avrupa ülkesi hariç, 17 ülke ve EFTA ile STA imzalanmıştır (İsrail, Makedonya, Hırvatistan, Bosna ve Hersek, Filistin, Tunus, Fas, Suriye, Mısır, Arnavutluk, Gürcistan, Karadağ, Sırbistan, Şili, Ürdün, Lübnan ve Morityus). Bunlardan Lübnan ve Morityus ile imzalanan STA'lar taraflarca iç onay sürecinin tamamlanmasının ardından yürürlüğe girecektir.

Sanayi ürünleri ticaretindeki teknik engellerin kaldırılması

AB teknik mevzuatına uyumda da önemli aşamalar kaydedilmiş, bugün teknik mevzuatın % 90'ından fazlası uyumlu hale getirilmiştir. Bu alandaki önemli bir gelişme olarak, CE işaretli mevzuat kapsamındaki ürünlerin belgelendirmesini yapan Türk Onaylanmış Kuruluşlarının sayısı 21'e yükselmiştir.

Rekabet politikası ve fikri mülkiyet hukukuna uyum

Rekabet politikası ve fikri mülkiyet hukukuna uyum çalışmaları Gümrük Birliği'nin yürürlüğe girmesinden de önce başlatılmıştır. Rekabet politikası alanında, anti-tröst ve birleşmelerin kontrolü konusunda mevzuatın büyük bölümüne uyum sağlanmış, Rekabet Kurumu ve Türk Patent Enstitüsü kurulmuştur.

Rekabet politikasına uyumun gerektirdiği diğer alan olan devlet destekleri konusundaki uyum çalışmaları ise ilgili faslın üyelik müzakerelerine açılması kapsamında hızlanmış, "Devlet Desteklerinin İzlenmesi ve Denetlenmesi Hakkında Kanun" kabul edilmiş, ayrıca devlet desteklerinin söz konusu Kanun hükümlerine göre verilmesini teminen bir "Devlet Destekleri İzleme ve Denetleme Otoritesi" oluşturulmuştur.

Fikri Mülkiyet Hukuku alanında ise, uluslararası normlara uyum sağlamak amacıyla edebiyat ve sanat eserlerinin korunması, icracı sanatçılar, yayın kuruluşlarının korunması gibi uluslararası anlaşmalara taraf olunmuş, aynı zamanda, fikri haklar sisteminin yeniden ele alınması ve Avrupa Topluluğu hukuk sistemi ile uyumlu hale getirilmesi amacıyla bir çok hukuki düzenleme kabul edilmiştir. Sınai mülkiyet haklarının AB mevzuatına ve uluslararası normlara ve özellikle Dünya Ticaret Örgütü Anlaşması

TRIPS Metnine uygun bir şekilde korunması amacıyla da patent, endüstriyel tasarımlar, markalar ve coğrafi işaretlerin korunmasına ilişkin düzenlemeler yürürlüğe girmiştir.

Topluluk gümrük mevzuatına uyum

Türkiye, Topluluk Gümrük mevzuatına (AB Gümrük Kodu'nu oluşturan 2913/92 (EEC) Konsey Tüzüğü ile uygulama hükümlerini içeren 2454/93 sayılı Komisyon Yönetmeliği) büyük ölçüde uyum sağlamış, böylece Gümrük Birliği'nin işlemesi açısından yeknesak uygulamaları gerektiren; menşe, gümrük kıymeti, malların gümrük birliği bölgesine girişi, gümrük beyannamesi, serbest dolaşıma giriş, ekonomik etkili gümrük rejimleri, malların dolaşımı, gümrük borcu/yükümlülüğü, itiraz hakkı konularında uyum sağlanmıştır.

Yukarıda hukuki temelleri ve içeriği açıklanan Gümrük Birliği'nin yürürlüğe girdiği 1996 yılından bu yana sürdürülen uyum çalışmaları sonucunda ülkemiz bu alandaki mevzuat uyumunda oldukça ileri bir seviyeye ulaşmıştır.

Gümrük Birliğinin Etkileri

Gümrük Birliği'nin yürürlüğe girdiği 1996 yılından bu yana ülkemiz bu alandaki mevzuat uyumunda oldukça ileri bir seviyeye ulaşmıştır.

Gümrük Birliği Türkiye'nin dış ticaret rejimini yeniden yapılandırmakla kalmamış; AB ile geleneksel olarak sürdürülen ticari ilişkilerin geliştirilmesinde de rol oynamış ve üçüncü ülkelerle ticaret bakımından önemli sonuçlar doğurmuştur.

Türkiye ile AB arasındaki ticaret hacmi Gümrük Birliği sonrasında büyük ölçüde artmıştır: 1996 yılında 36,2 milyar dolar olan Türkiye-AB ticaret hacmi 2010 yılında

125 milyar dolara yükselmiştir³.

Gümrük Birliği'nin dinamik etkileri Türk imalat sektörünün rekabet ve verimlilik düzeyine de olumlu yönde katkıda bulunmuştur.

Gümrük Birliği sonrasında Türkiye yabancı yatırımcılar için daha tahmin edilebilir, ekonomik ve siyasi bakımdan daha istikrarlı bir ülke haline gelmiştir.

Gümrük Birliği'nin bu olumlu katkılarının yanı sıra zaman zaman eleştirilen tarafları da mevcuttur. Bu eleştiriler ya da sorunlar genel olarak Türkiye'nin diğer aday ülkelerden farklı olarak Birliğe üye olmadan Gümrük Birliği'ni gerçekleştirmesinden kaynaklanmaktadır. Türkiye Birlik üyesi sıfatına haiz olmaması dolayısıyla AB karar alma mekanizmasına katılamamakta, buna mukabil benimsenmesinde karar alıcı olmadığı AB mevzuatı ile bağlı hale gelmektedir.

³ Kaynak: Dış Ticaret Müsteşarlığı

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
AVRUPA BİRLİĞİ BAKANLIĞI

REPUBLIC OF TURKEY
MINISTRY FOR EU AFFAIRS

T.C.

AVRUPA BİRLİĞİ BAKANLIĞI

Adres: Mustafa Kemal Mah. 2082.Cad. No: 4
06800 Bilkent /ANKARA

Telefon: 0 (312) 218 13 00 • **Faks:** 0 (312) 218 14 64
www.ab.gov.tr